

5. Maksimenko, S.D. (2007) Psikhologiya lichnosti: uchebnik [Personality psychology: a textbook]. Kyiv : TOB «KMM». [in Ukrainian]
6. Bowlby, J. (2015) Creation and destruction of emotional bonds [Creation and destruction of emotional bonds]. Psychologist's Guide, Canon + ROOI "Rehabilitation", 272 p.
7. Richardson, R. (1994) Sily semeynykh uz [The forces of family ties]. St. Petersburg: Accident; Lenato. 457 p. [in Russian]
8. Vygotsky, L. S. (2005) Psikhologiya razvitiya cheloveka [Human developmental psychology]. Moscow : IzdvoSmysl; Exmo. 1136 p. [in Russian]

Стаття надійшла до редакції 29.07.2020.
The article was received 29 July 2020.

УДК 159.923.2:316.752
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-4-3>

АКСІОПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСНОВКИ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Фурман Анатолій Анатолійович,
доктор психологічних наук,

доцент кафедри теорії та методики практичної психології

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

foorman@meta.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4446-0549>

Метою статті є здійснення рефлексивного аналізу онтофеноменальної сутності особистості, зважаючи на її аксіопсихологічні і смисложиттєві пріоритети. Основні завдання пошукування центруються довкола аналітичного окреслення аксіопсихологічних складових частин особистості, дослідження системи сенсів і смислів людини в контексті її життєвих домагань, віднаходження онтофеноменальних формовиявів екзистенційних запитів людського буття.

Методи дослідження: аналізу і систематизації наукової літератури, порівняння та узагальнення, науково-психологічного методологування і соціогуманітарного теоретизування.

Результати. Ставлення людини до дійсності та соціального довкілля опосередковується внутрішньо прийнятими цінностями, які становлять екзистенційне осереддя її буття. Формування, розвиток і реалізація моральних, інтелектуальних та естетичних запитів й інтересів особистості у процесі її життєдіяльності опосередковуються системою аксіопсихологічних імперативів, вищим ступенем організації яких є система сенсів і смислів людини. Сутнісне розмежування смислу і сенсу полягає в тому, що перше утримує стратегічні шляхи існування людини у її духовному самоплеканні, а друге опосередковується чуттєвим, досвідним сприйняттям особою дійсності, що є основою визначення тактичних пріоритетів її життєактивності. Сенси і смисли людини формуються під впливом її вартісної складової і виявляються у вчинку як сутнісному осередді людського існування. У повноцінному вираженні вчинок завжди є формовиявом духовного розвитку суб'єкта зі сталою системою моральних ідеалів, суспільних домагань, персоніфікованих цінностей і вособистіснених смислів.

Висновки. Результатом взаємодії людини і світу є віднаходження особистістю певних розумових узагальнень і синтезований вияв її життєвих пріоритетів на шляху до чуттєво збагаченої екзистенції, таланту сприймати та повномірно переживати дійсність, надихати сенсом кожний момент, значуще сприймати фрагмент чи цілісну подію свого буття, насичувати його індивідуально неповторним змістом – творити своє Я у відповідності з персоніфікованими смисложиттєвими орієнтирами.

Ключові слова: аксіопсихологія, буття, вартості, сенси, смисли, смисложиттєві орієнтації, ціннісно-смысловая сфера.

AXIOPSYCHOLOGICAL BASES OF MEANING-LIFE ORIENTATIONS

Furman Anatolii Anatoliyovych,
Doctor of Psychology Science,

Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Practical Psychology
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

foorman@meta.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4446-0549>

The **purpose** of the article is to carry out a reflexive analysis of the ontophenomenal essence of the individual, taking into account his axiopsychological and meaning-life priorities. The main tasks of search are centered

around the analytical delineation of the axiopsychological constituents of the individual, the study of the system of senses and meanings of the person in the context of his life aspirations, finding ontophenomenal forms of existential inquiries of human being.

Research methods: analysis and systematization of scientific literature, comparisons and generalizations, scientific-psychological methodologization and socio-humanitarian theorizing.

Results. The relation of human to reality and the social environment is mediated by internally accepted values, which constitute the existential focus of his being. Formation, development and realization of moral, intellectual and esthetic demands and interests of the individual in the process of her life activity are mediated by a system of axiopsychological imperatives, the highest degree of organization of which is the system of human senses and meaning. The essential distinction between meaning and sense is that the first contains strategic ways of human existence in its spiritual self-expression, and the latter is mediated by a sensual, experienced perception of the individual of reality, which is the basis for determining the tactical priorities of his life-activity. The senses and meanings of a person are formed under the influence of his values component and are manifested in an act as an essential focus of human existence. In full expression, an act is always a form of the spiritual development of a subject with a constant system of moral ideals, social aspirations, personified values and personal meanings.

Conclusions. The result of the interaction of human and the world is the finding of certain mental generalizations by the personality and the synthesized revealing of her life priorities on the way to the sensually enriched existence, the talent to perceive and fully experience the reality, to inspire the meaning with every moment, to perceive the fragment or whole event of one's being, to sate it with an individually unique content – to create yourself in accordance with personalized meaning-life orientive.

Key words: *axiopsichology, being, values, senses, meanings, meaning-life orientations, value-semantic sphere.*

Вступ

У сучасних зрушеннях психологічної науки завжди актуальними залишаються питання розвитку смислбуттєвої сфери особистості, адже плінність і нестабільність суспільних пріоритетів породжує прагматизм і споживацтво у просторі життєвого зреалізування особи. Загалом людина сучасності тотально оповита проблемністю життєвих банальностей і стає заручником матеріального облаштування буденності, яке набуває глобальних масштабів. Тому проблема формування смислжиттєвих орієнтирів особистості у тісному зв'язку з цінностями соціокультури постає як найактуальніша в умовах сьогодення.

Складна і різнобічна структура аксіосфери особистості передбачає значну кількість стратегій, закономірностей, принципів і параметрів її дослідження. Таке різнопланове завдання постає в розрізі теоретико-прикладного пояснення холистичного бачення проблеми становлення людини у пліні її вартісних і сенсосмислових пріоритетів. Тож особливого значення у вивченні зорієнтованості особистості на сутнісні аспекти її інтеріоризованих цінностей, життєвих домагань і буттєвих смислів набувають світоглядно-логічні засади теоретичного й емпіричного пізнання безпосереднього задіяння суб'єкта життєдіяльності у вир соціокультурних взаємин зі світом. А головний замисел у дослідженні ціннісно-смислової сфери умістовлюється у віднаходженні гармонії (синергії) зносин людини та її суспільного доквілля.

Мета статті полягає у здійсненні рефлексивного аналізу онтофеноменальної сут-

ності особистості зважаючи на її аксіопсихологічні і смисложиттєві пріоритети.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

У психології накопичений значний фонд знань про особливості постання ціннісно-смислової сфери особистості як засновку людської екзистенції, дані здобутки у синтезованому формовияві повномірно узагальнюються у концепції психології смислу (Д.О. Леонтьєв, 2003); наявне комплексне соціально-психологічне дослідження регулятивних функцій ціннісних орієнтацій особистості й ієрархічно організованої структури відношення особистості до умов її існування (Ядов, 2013). Рефлексивний підхід до майбуття людини засвідчує, що особистість керується у виборі стратегій власного самовдосконалення головно системою сенсів і смислів (Сафонік, 2016), які, трансформуючись у ціннісні орієнтації особи, продукують її прагнення до повномірного самореалізування за дійсних умов ситуаційного повсякдення (Фурман, 2017).

На підґрунті розвитку напрацювань психологічної думки З.С. Карпенко пропонує новітнє бачення й теоретико-методологічне обґрунтування ціннісно-смислової сфери особистості, вводячи в науковий обіг термін «аксіопсихологія» (Карпенко, 2008). Системне висвітлення концептуальних засад пізнання аксіосфери людини досліджується авторкою та її науковою школою у вимірах ціннісно-орієнтаційних пріоритетів, настановлень, уподобань, мотивів, спонук, свідомісних формоутворень. Причому об'єктом дослідження постає аксіопсихіка, а його предметне

ядро утворюють онтологічні виміри вартісної свідомості особистості.

2. Методологія та методи

Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань застосовувалися загальнонаукові методи дослідження: аналізу монографічної літератури, систематизації наукових джерел, порівняння та узагальнення даних, науково-психологічного методологування і соціогуманітарного теоретизування.

3. Результати та дискусії

Проблемою вартісності в загальнофілософському розумінні опікується аксіологія як учення про цінності, а в антропо-пізнавальному – аксіопсихологія, яка досліджує розмаїття ціннісно-орієнтаційних наративів, настанов, диспозицій, мотивів, домагань, інших свідомісних утворень безпосереднього суб'єкта життєдіяльності і носія психічної активності (Фурман, 2017). Вивчення системи сутнісних особливостей людини узмістовлюється у ціннісно-смісловій сфері, віховим осереддям якої є вартості і сенси, непересічність світогляду, особистісна автентичність. Важливим в описі системи цінностей є безпосередній їх зв'язок із персоніфікованими якостями, які відіграють посередницьку роль у формуванні домагань людини як доладної системи її діяльнісних спрямованостей і суспільних форм та моделей активності. Реалізація особою вартісної складової частини передбачає всеосяжне розуміння значущості, доцільності застосування і подальшої прогностичності використання окреслених свідомістю конкретних цінностей.

Динамічна система ціннісно-сміслових утворень, на переконання З.С. Карпенко, є конститууючою підставою особистості, яка, своєю чергою, постає узмістовленою характеристикою людини. Дослідниця відстоює позицію, за якою суб'єктність становить визначальний спосіб реалізації людиною свого духовного потенціалу, який репрезентує її вроджену здатність до саморозвитку і самовизначення у просторі ціннісно-сміслових відношень. Тому аксіопсихологія особистості – це одночасно новий формат теоретизування та предмет методологічної рефлексії принципів конструювання гармонійної, збалансованої теорії особистісного зростання чи суб'єктної самореалізації та самотворення (Карпенко, 2008).

Концепція аксіологічної психології З.С. Карпенко базується на твердженні, що аксіогенез особистості являє собою цілісний процес розвитку ціннісно-сміслові сфери людини, наділеної відповідними біологічними, психічними, соціокультур-

ними і духовно-трансцендентними можливостями (Карпенко, 2009). Запропонована авторкою концептуальна модель ціннісної свідомості особистості охоплює ієрархію духовних поривань, зорієнтованих на: 1) вартість вітальної (життєстверджувальної) активності індивіда; 2) цінності істини, справедливості і власного зиску; 3) добро як основоположний чинник морально-етичної взаємодії людини з довкіллям; 4) утвердження індивідуально осенсованої (поцінованої, значущої) діяльності з її орієнтацією на прекрасне; 5) загальне благо як верховне устремління людської екзистенції, що формовивляється у відданості справі життя (місії), служінні істині (Карпенко, 2009).

У буттєвому просторі становлення людини як духовного суб'єкта аксіопсихіка постає змістовною і функціональною єдністю усіх екзистенційних поривань особистості до обривів одухотвореного самоствердження. Процес мотивації і ціннісно-сміслового самовизначення особи пояснено З.С. Карпенко з позицій постанов-розгортання п'яти іпостасей людини як суб'єкта духовно-психічної активності: суб'єкта як індивіда чи організму; суб'єкта як діяча; особистості як носія моралі чи соціально утвердженої поведінки; індивідуальності як суб'єкта творчої діяльності; універсальності як ідеалу самовдосконалення (Карпенко, 2009).

Аксіопсихологія утримує такі аспекти вивчення ціннісно-сміслові сфери особистості: 1) культурно-історичний, що постулює процес засвоєння особою продуктивних суспільним довкіллям моральних наративів, запитів і вартостей; 2) психодинамічний відстежує зворотний бік аксіогенезу у виявах самоактуалізаційних тенденцій постанови особистості в досягненні власних, прагнень і домагань, реалізації свого природного потенціалу; 3) феноменально-рефлексивний, який уможливує взаємне проникнення (переплетіння) обох вищевказаних напрямів розвідок і заснований на синергійному поєднанні суб'єктивних і об'єктивних витоків аксіогенезу людини та їх унааявлення в особистісному світі, вищим формовивявом якого є смислобуттєва свідомість суб'єкта життєдіяльності (Фурман, 2017).

У повномасштабному описі аксіопсихіки варто відзначити непересічну вагомість діяльнісного компоненту функціонування вартісної системи і на його вершинному рівні – вчинку, що становить сутнісне ядро людського буття, є одиницею культурно-історичного поступу й утворює осередок особистісного самопізнання і самотворення

(М'ясоїд, 2012). Самоздійснення особи завжди реалізується через учинення, що опосередковується ціннісно-сисловою сферою, на підґрунті якої організуються буттєві смисли, самотутність сприйняття довкілля та персоніфіковане розуміння свого Я. Академік В.А. Роменець розглядає вчинок як «логічний осередок психічного», як вищу форму душевно-духовної активності, наповнену для суб'єкта конкретним життєвим смислом. Вчинок – це обов'язково високоморальне, відповідальне, вільне, творче діяння, це спосіб автентичного буття, канон будь-якої форми людської діяльності, серцевинний перетин зв'язку особистості з матеріальним світом. У повноцінному вираженні він завжди є водночас й акцією духовного розвитку індивіда, і творенням моральних ідеалів, цінностей і смислів (Роменець, 2000).

Узмістовлення вартостей особистості в буденному повсякденні безпосередньо пов'язане з дихотомією внутрішніх домагань і ступенем їх реалізації у житті, синергією тілесного і духовного, бажаного і дійсного, мисленнєвого і діяльного, тим, що має сенс для людини і всезагальний смисл, значущий для наявного світу загалом (М'ясоїд, 2012). Універсальним психологічним механізмом аксіогенезу особистості є інтеріоризація чужих персоніфікованих смислів і формування знаково-символічної структури свідомості – смисложиттєвої сфери людини. При суб'єкт-суб'єктній взаємодії відбувається своєрідне входження Іншого в духовний світ Я як опонента, партнера чи навіть можливого взірця саморозвитку (Карпенко, 2008). Саме через вособистіснені сенси і смисли людина спроможна досягнути глибину і часопростір власного буття, які визначають її спрямованість, соціальну позицію, функціональну зрілість самосвідомості, масштабність світогляду, психокультурний потенціал.

Стрижневим атрибутом суб'єкта як носія психічної активності є формовияви людського самотворення у вимірах перманентного потягу до самозмін і якісних перетворень. Особистість становить змістове (ціннісне) визначення суб'єкта як носія і самопричини духовної екзистенції людини, яка водночас постає її загальною, родовою ознакою (Карпенко, 2009). Сфера духовного життя людини – це розвиток, формування і задоволення її моральних, інтелектуальних та естетичних запитів й інтересів у процесі активної життєдіяльності. Духовно багатою вважають ту людину, яка живе в гармонії з собою і світом зі сформованими вищими цінностями, якій притаманні

чітка життєва позиція і прагнення до ідеалу. У зв'язку із цим І.Д. Бех пише, що інтеріоризація суспільної цінності (сисловий вимір) в особистісну (сенсовий) залежить від суб'єктного ставлення та відстороненої (рефлексивної) позиції щодо вартісно-сислових імперативів, які формують самосвідомість особистості. Причому ціннісні ставлення до матеріальних чи ідеальних предметів – це переживання їх бажаності (сенсовності) чи нагальної необхідності для людини. Саме інтенційне осягнення задіяних в орбіту індивідуального життя суспільних вартостей формує суб'єктивні (сенсові) надбання особистості (Бех, 1994).

Ціннісно-орієнтаційна сфера, на підґрунті якої формуються безпосередні буттєві цілі і домагання, життєва програма і сенс існування в цілому, відіграє у спрямуванні особистості змістовну і розвиткову роль. Домагання постають інтегральним формовиявом вартостей людини і, водночас, ступенем-мірою їх осягнення та бажання реалізувати найближчим часом. Вони виконують функції цілепокладання та спонукання, перша з яких зумовлена системою особистісних значень і смислів, а друга – значущо-сенсовими орієнтирами конкретних дій і вчинків особи. Система спонук, домагань і ціннісних пріоритетів визначає селекційне відношення до предметного світу як усталеної сув'язі рушіїв-чинників й активних форм діяння особи у її повсякденній самореалізації та детермінує вибір людиною наскрізного вектору свого життєздійснення.

Всіляке людське прагнення як персонально значуща в даний момент часу мета узгоджується з вартісно-сисловими складниками психіки й утримується цілісною програмою дій з її реалізації. Ця прикінцева мета організується у свідомості суб'єкта життєдіяльності з визнанням причетності людини до світу, її непересічної місії-призначення в розбудові дійсності локального довкілля і сегментного світу, творенні її нових форм, тобто окреслює сенс життя як самодостатньої особистості. Проектувально-практичний рівень дії аксіосфери особи характеризує її осмислене ставлення до можливої діяльності, цілей, інших людей, передбачає спрямування на створення ціннісних настановлень як знакових систем у людському суспільстві та культурі. Усвідомлення власних життєвих домагань (осенсовування) припускає наявність у людини певного способу орієнтування в категоріях глобальних людських смислів, що є внутрішнім психологічним механізмом, який формує ті чи інші пріоритети поведінки особистості,

за характером і спрямованістю яких можна визначити й особливості її персоніфікованого світосприйняття і світорозуміння.

Психологічні засновки постання людини у вимірах особистості, суб'єкта діяльності та універсума уможливають розширення смислових контекстів, які досліджують класичні науково-психологічні розвідки сенсорності та ситуативної доцільності (Ядов, 2013). У класичній психології на сучасному етапі її розвитку сутнісно виокремлюються когнітивна та екзистенційна дослідницькі парадигми, що розглядають проблеми психічного з різних, певною мірою діаметрально протилежних, точок зору. Когнітивний аспект вивчення психічної реальності орієнтований на відображення дійсності через її віддзеркалення у власному внутрішньому засвіті, характеризується централізацією уваги на пізнавальних аспектах та безпосередній поведінці людини, прагненні виявити загальні закономірності її психічного розвитку. Екзистенційна складова частина саморозуміння першочергово утримує спроможність людини зайняти рефлексивно-вітальну позицію самоосаження чи сутнісно-змістового осмислення себе і дійсності.

Вихова характеристика людини кристалізується в центральних теоретичних конструктах, що фіксують взаємозв'язки і взаємоперетворення в динамічній ціннісно-смисловій системі. Ними є відповідне життєве ставлення, смислоутворювальний мотив і диспозиційні моделі поведінки. У людині розвивається вища системна цілісність усіх її найскладніших суперечливих рис-якостей й, першочергово, психічних процесів, станів, цінностей, смислів, свідомих і несвідомих узмістовлень, будь-яких типів і рівнів її активності загалом (Карпенко, 2009).

Осмислення життя з аксіопсихологічних позицій (вартісного орієнтування) – це ставлення людини до себе крізь суб'єктну оптику сприйняття власного часопростору буття й, водночас, об'єктивована оцінка свого Я на певних відтинках життєвого шляху з урахуванням моральних імперативів суспільного загалу. Це оцінка власної причетності до доколишньої дійсності, соціально-рольової активності, рівня самореалізації, суттєвих досягнень, що відіграють роль події (значущого скоєного).

У наукових дослідженнях Д.О. Леонтьєва увага концентрується довкола динамічних процесів розвитку смислової сфери особистості, серед яких автор виділяє три різновиди: 1) сенсоутворення – надіяє відображувати в індивідуальній свідомості дійсність особистісним сенсом, означуючи тим

самим специфічне її бачення і розуміння; 2) смислоусвідомлення – віднаходження змістовних зв'язків між індивідуально значущими об'єктами смислового наповнення; 3) смислопобудова – переосмислення і перелаштування життєвих ставлень і смислових структур. Останній процес породжується трьома групами дій-операцій: критичними життєвими ситуаціями, особистісними внесками значущого суспільного загалу і катарсичними ефектами власних життєвих переживань (Леонтьєв, 2003). Рефлексивно узагальнюючи напрацювання Д.О. Леонтьєва, А.В. Фурман стверджує, що є ще один вимір постання смислової сфери особистості – смислотворення – це і процес раціонального продукування особистістю певних розумових узагальнень, і синтезований вияв її життєвих (сутнісних) сил, таланту сприймати й чуттєво переживати світ та його складові частини, надихати сенсом кожний момент, значуще сприймати фрагмент чи цілісну подію свого буття (Фурман, 2015).

Сенси і смисли як регулятори діяльності людини мають буттєве підґрунтя й оприянюються у спрямуванні її життєвого шляху, а система вартостей – це простір практичних можливостей, у яких відтворюється ідеальний образ мети і значення повсякденної активності суб'єкта. Ціннісні настанови є засновком здійснення особою раціонального вибору засобів та інструментів досягнення позитивних результатів своїх діянь, тоді як сам процес чи процедура вибору відбувається на основі сенсорних і смислових пріоритетів особистості. Тому предметний безмір вартостей становить своєрідний підсумок усього розмаїття діяльностей і вчинків людини як сукупності матеріальних і духовних домагань, складної ієрархії ідеалів і смислів, значущих для неї в контексті конкретного ситуаційного екзистенціювання.

Оволодіння людиною своєю мотиваційно-смисловою сферою, на переконання Л.М. Сафонік, означає її осягнення, що постає механізмом самовизначення особи. Результатом такого усвідомлення є трансформація особистісних смислів у персоніфіковані сенси, що становлять вищий рівень регуляції людської поведінки (Сафонік, 2016). Цим рівнем можна вважати габітус – цілісну систему диспозицій сприйняття, розуміння, оцінювання, класифікації та дій, результат досвіду та інтеріоризації особою соціальних нарративів і запитів, які більшою мірою носять неусвідомлений характер. Габітус – сукупність сталих надбаних схильностей або система патернів як множини стереотипних (шаблонних,

сталих) поведінкових реакцій чи послідовність певних дій, що опосередковується нормативами поведінки і діяльності (Фурман, 2017).

Як зазначають К.М. Шелдон та Т. Кассер, рівень суб'єктивного розуміння навколишнього світу завжди опосередковується приписами самої людини, її оціночними судженнями, специфікою бачення ситуації, призначенням і перспективою можливого використання об'єктів довкілля у власних цілях та інтересах. Іншими словами, суб'єкт керується у виборі стратегій поведінки сенсовими вподобаннями й уявленнями, сприймаючи дійсність через призму своїх бажань та устремлень (Sheldon & Kasser, 1995). Сенс – це особливий зміст, яким людина наділяє вияви своєї життєдіяльності, надаючи їм певного значення; це своєрідний орієнтир саморозкриття людини, незалежно від обставин і часу. Епістемологічні наукові розвідки постулюють породження об'єктивованих цінностей і смислів, орієнтованих на глибинне бачення людиною сутності речей, розуміння їх змістонаповнення, ества. Смысл визначає місце феномену в деякій цілісності; також це зміст поняття, його внутрішній зміст і загальне значення, що досягається розумом.

Система уособлених психічних утворень свідомості особистості (аксіосфера), з її центральним поняттям цінностей, стає підґрунтям соціально-психологічних настанов, сенсів і смислів, відповідних дій, учинків, основою спрямованості діяльності людини, її суспільної, моральної активності. Загальнолюдські цінності-смысли буття виокремлюються із соціокультурного середовища, відрефлексовуються людиною, породжуючи тим самим особистісні сенси, в основі яких перебувають конкретні установки стосовно оцінки доколишніх подій, обрання життєвих планів, цілей і способів життєдіяння. Вособистіснені сенси і об'єктивовані смысли людини слугують досягненню

нею глибин і змістових контекстів власного буття, визначають її спрямованість, світогляд, соціальну позицію і психокультурний потенціал.

Висновки

Особистісний розвиток є перманентним процесом реалізації людиною власних ресурсів, свідоме вдосконалення свого Я в усіх виявах суб'єктивної реальності (індивід, суб'єкт, особистість, індивідуальність, універсум), а також сутнісно становить самотутнє світосприйняття та унікальний, вособистіснений спосіб життя, заснований на чіткому розумінні власних ціннісно-смыслових пріоритетів. Пізнання власного Я – багатогранний процес віднаходження людиною свого місця у світі зі спробою осягнення власної унікальної сутності, що виявляється у пріоритетності життєвих домагань, ціннісних орієнтацій, персоніфікованих сенсів і загальноприйнятих смислів.

Аксіосфера особистості в розрізі чинного пошукування організується впорядкованістю смыслових обріїв життєактивності людини, що структурує її інтенційні та потенційні запити до самопізнання і самотворення. Дані концептуальні засновки визначають непересічність і новизну здійснених розвідок, які засвідчують вплив системи цінностей особи на основні принципи і закономірності її соціального життя й організацію повсякчасних вітальних форм людського існування. Також варто констатувати, що становлення особистості передбачає її смисложиттєве зорієнтування, чим постулює її рух-поступ до повномірного самоздійснення.

Перспективи подальших розвідок вбачаються в дослідженні людини з позицій циклічного вчинення, що дозволить досягнути основні детермінанти постання її як особистості й індивідуальності, зрозуміти сутність і специфіку даного процесу, осмыслити принципи і критерії вибору орієнтирів на цьому шляху.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Відповідальність особистості як мета виховання. *Початкова школа*. 1994. № 9-10. С. 4–8.
2. Карпенко З.С. Предмет і метод аксіопсихології особистості. *Психологія і суспільство*. 2008. № 1. С. 23–31.
3. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. 512 с.
4. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. 2-е испр. изд. Москва : Смысл, 2003. 487 с.
5. Психологія вчинку: Шляхами творчості В.А. Роменця: зб. ст. / упоряд. П.А. М'ясоїд ; відп. ред. А.В. Фурман. Київ : Либідь, 2012. 296 с.
6. Роменець В.А. Вчинкова організація канонічної психології. *Психологія і суспільство*. 2000. № 2. С. 25–56.
7. Сафонік Л.М. Буттєвість сенсу людського життя. ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2016. 350 с.
8. Фурман А.А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 508 с.
9. Фурман А.В. Світ методології. *Психологія і суспільство*. 2015. № 2. С. 47–60.
10. Ядов В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности: Диспозиционная концепция. Москва, 2013. 376 с.

11. Sheldon K. M., Kasser T. Coherence and congruence: two aspects of personality integration. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 68. 531–543.

REFERENCES:

1. Beh, I. D. (1994). Vidpovidalnist osobystosti yak meta vyhovannia [The responsibility of the individual as the goal of education]. *Pochatkova shkola – Elementary School*, 9–10, 4–8 [in Ukrainian].
2. Karpenko, Z. S. (2008). Predmet i metod aksiopsykholohii osobystosti [Subject and method aksio psychology of person]. *Psikhologiya i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 23–31 [in Ukrainian].
3. Karpenko, Z. S. (2009). Aksiolohichna psykhologhiia osobystosti [Axiological personality psychology]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].
4. Leontev, D. A. (2003). Psikhologiya smysla: priroda, stroenie i dinamika smyslovyoy realnosti [Psychology of meaning: nature, structure and dynamics of the semantic reality]. (Vol. 2.). Moscow: Smysl [in Russian].
5. Miasoid, P. A., & Furman, A. V. (Eds.). (2012). Psykhologhiia vchynku: Shliakhamy tvorchosti V. A. Romentsia [Psychology act: the way of creativity, of Romenets V. A.]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
6. Romenets, V. A. (2000). Vchynkova orhanizatsiia kanonichnoi psykhologhi [Acting organization of canonical psychology]. *Psikhologiya i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 25–56 [in Ukrainian].
7. Safonik, L. M. (2016). Buttievist sensu liudskoho zhyttia [Existence of the meaning of human life]. LNU im. Ivana Franka. Lviv [in Ukrainian].
8. Furman, A. A. (2017). Psykhologhiia smylozhyttievoho rozvytku osobystosti [Psychology of the meaning-life personality development]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
9. Furman, A. V. (2015). Svit metodolohiyi [World of methodology]. *Psychology and society – Psykhologhiya i suspilstvo*, 2, 47–60 [in Ukrainian].
10. Yadov, V. A. (2013). Samoregulyaciya i prognozirovanie socialnogo povedeniya lichnosti: Dispozicionnaya koncepciya [Self-regulation and predicting social behavior of a person: a dispositional concept]. Moscow [in Russian].
11. Sheldon, K. M. & Kasser, T. (1995). Coherence and congruence: two aspects of personality integration. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 68 [in English].

Стаття надійшла до редакції 28.07.2020.
The article was received 28 July 2020.

УДК 159.942.5
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-4-4>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПЕРЕЖИВАННЯ» В РІЗНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПІДХОДАХ

Фурта Ірина Юрївна,

аспірантка, асистент кафедри соціальної і прикладної психології

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ifurta22@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8026-2710>

Мета. Метою статті є дослідження поняття «переживання» та його аналіз у вітчизняних і зарубіжних психологічних підходах. З огляду на це, розглянуто основні підходи до вивчення переживання. Також у статті розкрито особливості розуміння переживання носіями різних мов, підкреслюється вплив культурно-історичного підходу на вивчення переживання в тому числі в англomовній науці.

Методи. Для досягнення мети дослідження використано описовий метод для вивчення поняття «переживання», також методи аналізу, синтезу та порівняння застосовані для вивчення різниці розуміння переживання в різних психологічних підходах, а саме в зарубіжній і вітчизняній психологічній традиції.

Результати. У дослідженні виявлено існування проблеми перекладу терміна «переживання», які впливають розуміння цього феномена зарубіжними та вітчизняними дослідниками. Розглянуто переваги й недоліки варіантів перекладу і транслітерації терміна англійською мовою. Водночас підкреслено, що інтерес зарубіжних дослідників до переживання зростає. Також висвітлено погляди Л.С. Віготського на переживання, виявлено, що вони багато в чому перегукуються з поглядами М. Чіксенмігаї. Обидва дослідники роблять акцент на функцію впорядкування інформації свідомістю, її вибірковість і формування досвіду через переживання. Описано феномен оптимального переживання та його елементи. Розглянуто значимість понять психічної ентропії та психічної негентропії. Зроблено припущення про можливість організації процесу оптимізації переживання суб'єктом.

Висновки. Запропоновано звернути увагу на сучасні підходи до вивчення переживання та його оптимізації. Підсумовано роль лексичного значення терміна «переживання» для його вивчення й наголошено на необхідності надання його розгорнутих визначень у наукових працях. Окреслено перспективи